

КОЗАК КАТЕРИНА БОГДАНІВНА

**ФОРМУВАННЯ ТА
ФУНКЦІОНУВАННЯ
АДАПТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ
РОЗВИТКОМ
АГРОПРОМИСЛОВОГО
ВИРОБНИЦТВА**

(монографія)

Харків – 2020

Козак Катерина Богданівна

**ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДАПТИВНИХ
МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

(монографія)

Харків – 2020

УДК 338.33:631.151.61:664:65.01

ББК

Г

Рецензенти:

Мудрак Р.П.	д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Уманського національного університету садівництва.
Банєва І.О.	д.е.н., професор, професор кафедри управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств Миколаївського національного аграрного університету.
Місюк М.В.	д.е.н., професор, Заслужений економіст України, декан економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету.

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка № 6 від 30.01.2020

Козак Катерина Богданівна

Формування та функціонування адаптивних механізмів управління сталим розвитком агропромислового виробництва. Монографія, Харків: Видавництво «Стильна типографія», 2020. 323 с.

ISBN 978-617-7920-03-7

В монографії досліджується широке коло питань формування та функціонування адаптивних механізмів управління сталим розвитком агропромислового виробництва. Обґрунтовано методологічні та методичні засади і розроблено практичні рекомендації щодо вирішення важливої наукової і практичної проблеми з формування та функціонування адаптивних механізмів управління сталим розвитком агропромислового виробництва, як стратегічної основи соціально-економічного розвитку регіонів України. Доведено пріоритетність концепції сталого розвитку як нової парадигми економічного розвитку на основі антропоцентричної визначеності у формі закономірного етапу трансформації філософії господарювання, що відповідає умовам інформаційного етапу розвитку соціально-економічних систем в жорстких обмеженнях, які передбачають зміну вектору економічного розвитку в напрямі розширення неекономічними складовими як основи мотиваційного механізму дії господарюючих суб'єктів. Розроблена методологія інституційної архітектури забезпечення реалізації парадигми сталого економічного розвитку на основі поєднання трьох законів: закону рівноваги, закону усереднення (золотої середини), закону структурування (золотого перерізу), що забезпечує найбільший динамізм розвитку економічної системи з максимальна економ режим функціонування.

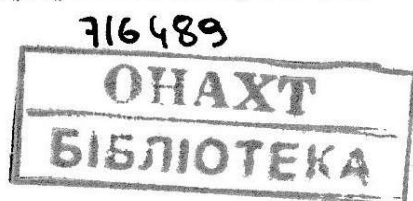
Монографія складається з передмови, п'яти розділів, списку використаних джерел та післямови. Матеріали монографії стануть у нагоді студентам вищих навчальних закладів, науковцям, викладачам, аспірантам, фахівцям та власникам різних сфер бізнесу, пересічним громадянам зацікавленим розвитком адаптивних механізмів управління агропромислового виробництва.

УДК

ББК ..

©Козак К.Б., 2020

ISBN 978-917-7920-03-7

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОТРИМАННЯ СТАЛОГО ХАРАКТЕРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	8
1.1. Еволюція парадигми сталого розвитку: теоретичний аспект	8
1.2. Інституційна динаміка: виклики постіндустріальної стадії розвитку	25
1.3. Особливості імплементації парадигми сталого економічного розвитку в агропромисловій сфері	42
Розділ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДАПТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА	61
2.1. Методологічні засади структурування адаптивних механізмів управління розвитком агропромислового виробництва	61
2.2. Ідентифікація об'єктних сфер застосування адаптивних механізмів управління економічним розвитком агропромислового виробництва	76
2.3. Роль людського капіталу в забезпеченні сталого економічного розвитку агропромислового комплексу	88
Розділ 3. СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ДОТРИМАННЯ КРИТЕРІЇВ ЙОГО СТАЛОСТІ	113
3.1. Оцінка стану та динаміки аграрного виробництва в Україні	113
3.2. Оцінка характеру та особливостей відтворення в діяльності виробників агропромислової продукції: галузевий та регіональний аспекти	128
3.3. Методологічні підходи до аналізу рівня сталості сфери агропромислового виробництва	144

Розділ 4. АРХІТЕКТУРА ТА АРХІТЕКТОНІКА АДАПТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА 167

4.1. Суб'єктно-об'єктна структура системи зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва 167

4.2. Моделювання впливу інститутів на цілі сталого економічного розвитку агропромислового виробництва 189

4.3. Адаптивний механізм управління сталим економічним розвитком агропромислового виробництва 206

Розділ 5. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ: СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ 228

5.1. Особливості узгодження інтересів учасників ринку агропромислової продукції в контексті дотримання сталого характеру економічного розвитку 228

5.2. Стратегічні пріоритети дотримання критеріїв та принципів сталості економічного розвитку агропромислового виробництва 242

5.3. Трансформація систем регулювання агропромислового виробництва в контексті імплементації стратегій адаптації 256

ВИСНОВКИ 271

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 279

ПЕРЕДМОВА

Стан сучасної управлінської парадигми розвитку для суб'єктів аграрного виробництва проявляється в нездатності суспільства вирішувати традиційними способами нові завдання, що постають перед господарською системою, діяльність якої обмежена масштабами біосфери. На відміну від інших галузей економіки, в аграрному виробництві створюються більш специфічні форми людської активності, спрямованої на генерацію сукупних суспільних благ, що мають як товарний, так і нетоварний характер: від задоволення потреб людини в продуктах харчування до збереження природного різноманіття.

Суб'єкти аграрного виробництва забезпечують рух факторів виробництва, урівноважуючи попит і пропозицію завдяки планомірному, або/і спонтанному використанню техніко-технологічних, фінансових, економічних, соціальних та інших регуляторів, які є особливою системою, з одного боку, тісно пов'язаною з природним середовищем, а з іншого – штучною, спеціально створеною людьми для задоволення суспільних потреб.

Руйнація природного середовища в результаті розширення меж впливу штучної підсистеми аграрної економіки є наслідком постійного конфлікту між людиною та природою, розв'язання якого було предметом дослідження багатьох учених, які прагнули виявити кількісні параметри споживання природних ресурсів і відтворення природного середовища. Не менш важливою є й проблема встановлення параметрів функціонування штучної підсистеми суб'єктів аграрного виробництва, зокрема визначення пропорцій між виробництвом і споживанням, працею і заробітною платою, рослинництвом і тваринництвом тощо. В умовах домінування антропоцентричної парадигми суспільного розвитку, проблема визначення умов економічного розвитку, у тому числі й за допомогою кількісного аналізу, набуває пріоритетного значення, але так і не отримує остаточного розв'язання через свою складність.

Актуальність дослідження, таким чином, ґрунтується на розумінні, що розвиток суб'єктів аграрного виробництва, передусім, аграрних підприємств, як їх основної ланки, має базуватися на врахуванні взаємозв'язку та взаємообумовленості природної та штучної підсистем, а також він має відповідати певним вимогам, що може свідчити про правильність вибору форми, сутності та масштабів господарської діяльності.

Однак, проблемні питання побудови відповідних механізмів та систем, коректної ідентифікації стратегічних напрямів економічного розвитку в діяльності суб'єктів аграрного бізнесу обумовлюють необхідність подальшого наукового пророблення.

Перший розділ роботи присвячений розкриттю теоретичних аспектів еволюції парадигми економічного розвитку, формуванню основ концепції сталого розвитку як закономірного етапу трансформації філософії господарювання, дослідженню особливості інституційної динаміки у відповідності до характеру постіндустріальної системи. Також в рамках даного розділу проаналізовано специфіку імплементації парадигми сталого економічного розвитку в агропромислову сферу.

Другий розділ роботи охоплює вирішення наукових питань щодо методології побудови та функціонування адаптивних механізмів управління економічним розвитком агропромислового виробництва. В ньому розглянуто методологічні засади структурування адаптивних механізмів управління розвитком агропромислового виробництва; визначено передумови формування та ефективного використання людського капіталу у сфері агропромислового виробництва; обґрунтовано методологічні засади ідентифікації об'єктних сфер застосування адаптивних механізмів управління агропромисловим розвитком.

Третій розділ роботи узагальнює отримані автором наукові наробки у сфері аналізу структурно-динамічних тенденцій економічного розвитку агропромислового виробництва та дотримання критеріїв його сталості. В ході роботи над ним було проведено оцінку стану та динаміки аграрного

виробництва в Україні, визначено характер галузевих і регіональних особливостей відтворення в діяльності виробників агропромислової продукції, надано методичний підхід до оцінювання рівня сталості економіки України та агропромислового комплексу в Україні.

Четвертий розділ роботи стосується вирішення питань побудови архітектури та архітектоніки адаптивних механізмів управління економічним розвитком агропромислового виробництва, де досліджено суб'єктно-об'єктну структуру системи зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва, здійснено моделювання впливу інститутів на цілі сталого економічного розвитку агропромислового виробництва, розроблено адаптивний механізм управління сталими економічним розвитком агропромислового виробництва.

П'ятий розділ включає розробку системи управління та регулювання економічного розвитку агропромислового виробництва на засадах сталості, де проаналізовано специфіку узгодження інтересів учасників агропродовольчого ринку в контексті дотримання сталого характеру економічного розвитку, здійснено ідентифікацію стратегічних пріоритетів дотримання критеріїв і принципів сталості економічного розвитку агропромислового виробництва через призму стратегічного та програмно-цільового управління, надано організаційно-методичний підхід до трансформації систем регулювання агропромислового виробництва в контексті імплементації стратегій адаптації.